puericia: iudicantes magis Reipub. interesse, quomodo in uirili ætate regerentur, quàm in prima puericia, & longe plus ualere rectam educationem atq; institutionem, quàm bonas leges, quia leges delicta admissa puniant, uerum bona institutio prohibet, ne quid pœna dignum committatur.

Haganoæ, ex officina Seceriana. Anno salutis M. D. XXXIII. die 19. Mensis Martij.

COMMENTARIVS

CAPTAE VRBIS DVCTO-
re Carolo Borbonio, ad exquiſitum
modum confectus: ubi non modo
ordine magis quàm hactenus ab alijs
expoſita omnia, ſed multa etiam
aliter cernere liceat, Autoris innominati.

Huic adiecta ſunt poëmatia duo.

Carolus ſiue Vienna Auſtriaca:
Carolus ſiue Tunete
Anaſtaſij.

IOACHIMVS CAMERAR. Danielo Stibaro, S.D.

QVID tu quereris ſilere Muſas noſtras, qui nõ ignoras quibus flatibus quaſi cygnorum excitentur carmina illarum. Mihi quidem mi Daniele ita uehemẽter ὑπὸ τῶν κολοιῶν obſtrepitur ut mirum ſit exaudiri à me ipſo, non enim dicam ab alijs, noſtros cantus. Non quereris ſatis ſcio amplius, ſunt tibi enim notæ multiplices curæ meæ, quibus hoc tempore diſtineor, quibuſq́; ſi quid ingenij in me eſſet, id totum κολούεσθαι, uel potius ἀφανίζεσθαι debebat. Sed tibi tamen ſatisfacere cupio. In quo ſtudio mutuabor calliditatis aliquid à ueſtra ſapientia, & tibi à me dabo alienum beneficium: & ſi nõ ſunt iſta aliena beneficia quæ quaſi μαγγανείᾳ τινὶ propria fiunt. Nos quidem certe hæc, qualiacũq; ſint, max. ex parte exornauimus, & inſtruximus quadam ſpecie pulchritudinis, ac ne penitus abdicemus, nos quaſi in gẽtem alienam adoptione emãcipata tranſire iuſsimus. Quòd autem ad captam Romam attinet, commentarium propter rem memorabilem plurimi faciẽdum, ſcito illũ nobis ab A. palæoſpyro miſſum, cui nos uerſus Cæſarianos adiecimus. Eſt autem tibi erga Carolum noſtræ uolũtatis promptitudo nota. Rideant hãc ſanè qui uelint, in hac paruitate noſtra & præſtantia illius, cum ipſum Numen infimorum adoratione & cultu imprimis delectetur. Tibi miſi nunc hæc, nõ ſo-

lum ideo ut aliquid mitterem, nolim enim abire multum temporis, quo nõ seruato antiquo more decerpã aliquid de fructibus studiorum meorum, quo te munerari poßim, sed ob hanc etiam caussam hoc tempore in istam editionem operam diligenter dedi, ut te inter uarios rumores quasi uaticiniys quibusdam cõfirmarẽ. Noli *enim putare plus fidei habendũ ullis astrologorum aut aruspicum diuinationibus, quàm eorum qui uatum nomen proprium inuenerunt, non imbuti superstitione aliqua, sed instinctu quodam & ui cœlesti præditi.* Quid *dubitas: uincere oportet* Carolum, *prorsus enim huius,*

Τιμὴ ἐκ Διὸς ἐστι φιλεῖ δὲ ἑ μητίετα Ζεύς.

Vis *plura: non dico tibi uulgaria prædictionum diuersarum quæ sunt tibi notiß. sed unum singulare.* Lusere *quondam in* Italia *uiri eruditi sortibus* Virgilianis: *tum* Carolus *adolescens fuit, ne quisquam suspicari potuit eo progressurum potentiæ atq; opum, quo nos cum incredibili lætitia uidemus.* Tunc *de pontifice* Leone *& alijs quæ sortes fœdæ atque ridiculæ exijsse dicantur, nõ lubet nunc exponere: nam publicare animus est cum* Homericis *quibusdã, quarũ nobis spes nuper est facta: sed de* Carolo Philippi. f. *dictum his uersibus data tum fuit.*

Huius *in aduentum iam nunc &* Caspia *regna*
Responsis *horrent diuûm, &* Mæotica *tellus,*
Et *septem gemini turbant trepida ostia* Nili.

Quibus *nos si uidetur & præcedentia & sequentia attexamus quæ his ipsis profecto indicantur.* Sed

non

nõ libet nimium gloriari: etsi gloria humana reprae- hendi solet, diuina neq; solet neq; debet. Carolum aũt constat nunquam tribuisse suis uiribus max. rerum ul las actiones suas, sed potius retulisse acceptum totum nomen, decus, famam, fortunã, imperij, uirtutis, po- tẽtiae, uictoriae, Diuino numini, cuius ipse quasi admi nister uoluntatis in terris uersaretur atq; elaboraret. Haec mi Daniele, si uidebitur, cõmunicabis cum Hu- teno nostro cuius fratrem Philippum natum laudi iu uenem, reuersum de Indica nauigatione, ducere ali- quot ad Caesarem cohortes audimus, sumusq; illius laudatiss. conatibus precati dignam fortunã. Quam quidem iam ita ille finxit animo supra aetatem forti atq; magno ut instabiliss. Dea in hoc mutari non pos- se uideatur. Quicquid enim accidat, ego quidem uo- lo ominorq; laeta omnia. Quam gloriam sibi compa- rauit ille uirtute sua, sempiterna profecto etiam ad po steritatem cum aliqua accessione dignitatis nobilissi- mae Gentis est futura. Sed fuimus longiores quàm o- portuisse uideatur, in quo si quod est peccatum meũ, cupiditati quasi colloquendi tecũ ascribas, cuius iam diu sermonum suauitatem requiro cum summo desi- derio. Bene uale & saluere Hutenum à nobis multum iube. Tubingae Sueuorum XV. Cal. Iunij.

VRBIS ROMAE

EXPVGNATIO PER EXERCI-
*tum Imp. Cæſ. Caroli Qu. auſpicijs Borbonij,
quæ contigit, An. M. D. XXVII,
paucis narrata.*

FOELICES ſucceſſus CAROLI Cęſaris toti Italię non modicam formidinẽ iniecerũt, tã diu retẽta ditione Mediolanenſi, quanquã potentiores Itali forter obniterẽtur, & toties fruſtrato Galliarum rege in repetẽdis Inſubribus, tãdem etiã capto ac in Hiſpaniã abducto. Quare uiſum eſt CLEMENTI vij Pontifici Rom. fœdus Italiæ principum & maximarum ciuitatũ inſtituere, quò tutiores eſſent aduerſus ingruẽtem Cæſarem, & ad illum excludendum, nam hoc planè agebatur, ualidiores. Hãc ipſe ligam ſanctiſſimã appellauit, ueluti natam autore eo quem orbis ſanctiſſimi nomine ſalutat. Ad hæc conſilia turban

Sanctißima liga.

ad

da nihil prius habuit Imper. CAROLVS quàm exercitũ in Italiã quàmprimum mittere, qui cũctis minaretur, præsertim Florentinis, qui pace diuturna, auctis opibus, & ciue summo Pontifice superbi, de nouo fœdere mirum q̃ attollebant cristas. Itaq; iubetur GEORGIVS à FRONSPERGO clarus eques, & notæ uirtutis, toties iam ducis munere in proximis bellis imò prælijs fœliciter functus, exercitum conscribere, quem ille cõtractũ ocyus in Alpestri Rhetia ad Athesim uergẽte, sub initiũ anni quingẽtesimi uicesimi septimi supra millesimũ in Italiã duxit. Statim aderant cũ aliquot millibus Hispanorũ Carolus dux BORBONIVS, cui summa totius exercitus præfectura tradita est, ac Princeps Arausiensis, Burgundiorũ manu comitatus. Sed & Conradinus Lepontinus cũ quatuor uexillis Germanorum militum qui Cremonæ præsidium Cæsareum agitauerant, sese cõiunxit. Continet

Georgius à Fronsperg.

Carolus Borbonius dux. Princeps Arausiensis. Der Princs uon Arenge.

autem uexillum non supra quingentos milites, sæpe pauciores. Paulo pòst Italorum phalanx accessit, quos ducebat Mutius à Colũna. Iam ad famã tam numerosi exercitus Italia malè sibi conscia, mirè turbata erat. Proinde Pontifex Romanus autor conspirationis nepotem suum Ioannem Medicen cum lecta manu perditorũ nebulonum, quorum pars indigenæ erant, pars ab Hispania uenerãt, misit unà cum Ioanne Francisco Vrbini duce, qui à Venetis cõductus erat, Germanis obuiã, ut arceret illos nec Padum transire sineret. Sed iam traiecerat exercitus. Itaq; quum depellere non posset, profligare multo minus, persequi cœpit & circunquaq; uexare, donec paulo pòst in aggere quodam ictu ænei tormenti fuit extinctus. Amisso nepote suo, qui fœderatorũ summus dux fuerat, solicitus Clemens quum uideret Germanos ac Hispanos ad Parmam & deinceps Bononiam urbes Ecclesiæ Romanæ defle-

Mutius à Columna.

Ioan. Medices.

deflectere, summisit Muschanum uicarium regni Neapolitani qui apud Borbonium subditos Pontificiæ ditioni pecunia redimeret, quo prorsus ab omni maleficio abstinerent milites, et in aliud territorium transirent. Is legatus cũ incautius proficiscitur, captus est, sed mox liberatus. Postulata sunt ter centena ac quinquaginta aureorum millia. Tantã summam nemo uoluit præstare. Itaque quum haud ita procul Ferraria aliquandiu statiua habuissent, urgẽte eos rerum omnium penuria, sic ut nõ solũ commeatu destituerẽtur, sed & uestimentis, atq; adeò calceis iam carerent, deportato prius Georgio à FRONSPERGO Ferrariã curãdæ ualetudinis causa (nam signa quædam paralysis iam in eo apparebant) magnis itineribus Florentiam contendunt. Quam rem haud illibẽter audierũt Romani, sperantes à periculo se tutos, quum Florentini peterentur, & cupiebat pontifex spectator tantum esse belli. Ve-

rum secus est uisum superis, & uetus ac uerum est uerbũ, consultum malè consultori pessima res est. An sua spõte, an potius aureis aliquot globis tacti duces exercitus retro cesserint parum liquet. Hoc constat, eos qui Florentiam petere uidebantur dicto citius Romam aduolasse, perpetuo uestigijs insistente duce Vrbinate sed citra noxiam insignem. Via militari minime sunt profecti, sed per montes & loca confragosa ac siluas, dum cõpendium itineris sectantur, tanta celeritate, ut nuntiũ præuerterint, nec aduentare sciretur nisi iam proximi Romæ. Quinto nonas Maias præmiserũt senatorem ad portam urbis deposcẽtem ut aditus aduenienti exercitui pateret. Responso nuntium minime dignatus est Laurentius à Cere Vrsinus Pontificiorũ dux, sed tantum dixit contemptim, ni abiret properè se de equo hominem ictu ænei globi tormentarij deturbaturũ. Itaq; redijt ad suos. Postridie ante mœnia urbis

Senior Rentz Italicè.

urbis conſtiterunt. Sabbathum erat. Vulgo iactabatur tranſituros illac Neapolim, nec diu moraturos. At ſtatim apparuit cuius rei gratia ueniſſent, dum caſtra figũt poſt diui Petri inter ueterẽ Romam & quod Burgum appellant, iuxta campũ cui ſancto nomen. Id cum Pontificij uiderent, nec ipſi ceſſabãt operibus ſe munire, æneis tormentis duas noctes & intermediũ diẽ qui dominicus erat, illos impetẽtes. Nõ uiſum eſt cõſultũ Borbonio, ſi inermes & oppugnatorijs machinis nullis ĩſtructi diu tẽpus tererẽt, hoſtiũ aſſiduis ictibus expoſiti. Libuit ꝙprimũ experiri fortunam. Ergo bonis auibus pridie nonas Maias urbis oppugnationẽ diluculo nebuloſo aggrediũtur. Bis repulſi ſunt, tertio uicerũt. Hoc profuit irruentib. ꝙd quoties oppugnationẽ iterarunt, toties cadebat nebula proſpectũ Pontificijs adimens, ut neſcirent qua maximè parte hoſtis irrueret. Ex ſtipatoribus Rom. pręſulis numero ducẽtis,

Hel-

Heluetij erant, cum ad murū uiriliter pugnantes circundarētur, uix quinquaginta superfuerunt, nam & in æde diui Petri mox aliq̊t circa ipsum Clementem ceciderunt. Et centurio Reschius Turegiensis ex uulnere ad murum accepto grauiter affectus, in sinu ministræ domi quiescens, occisus est. Borbonio quoq; stanti in scalis globus ænei tormenti parum caute à suis emissus, ut est plena periculi eius generis armorum tractatio, crus alterum sub femore perfregit. Id accidit in oppugnatione postrema, qua expugnata urbs est, ex quo uulnere mox extinctus in sacello Xisti, in qđ semianimis à militibus fuerat delatus. Hoc quod nūc dicetur nemo credet fortasse, Pontifici adeò non fuisse curæ exercitum istum, ut sub urbis expugnationē ipse in ædem diui Petri descēderet spectaturus sacrum, & nuntiātes expugnationem primum rideret, donec hostes in ipsum templum irruerent, nimium certe fretus aposto-

Hou pmvn Re,ch uon Zyrich.

Carol. ii orbo nij mors.

apoſtolico fulmine, quod nudius ter tius in aduenientes iaculatus fuerat, in cuius execrationis diplomate hæc lecta ſunt uerba: Excõmunicamus, Carolum dictum Borbonij ducem, & exercitum eius, partim ex Lutheranis, partim ex Marranis conſtantẽ.

Significabantur autẽ Lutheranorũ nomine Germani, ut Hiſpani Marranorum. Sed ad narrationem redeamus. Pontifex relicto ſacro cui ſpectator aſſidebat quàm celerrimè in altũ ſe per gradus & oſtium quoddã ſubduxit, in Hadriani molem per nota ambulacra fugiẽs. Et qui ibi ſunt excluſi, iugulati ſunt ad unum omnes, non ſolum ex ſtipatoribus, ut ante diximus, ſed ex tẽpli miniſtris & ex plebe non pauci: neque enim maieſtatem diui Petri in cuius tẽplo hæc fiebant, quicquã reuerebatur prophanus miles, ne Põtifici quidem ipſi parſurus, ni fuga ac obiectis repagulis ſibi conſuluiſſet. Ad tumultum primum captæ urbis cæteri quoque cardinales

omnes

omnes & Episcopi ad Hadriani mo/
lem properant. Vbi dum uulgus tre/
pidũ nunc excluditur, nunc summo/
uetur ut magnatib. pateat aditus, in
põte multi mortales oppressi sunt &
obtriti multi. Tantũ cessarãt Cardi/
nales, Senẽsis, Cęsarinus, Iacobatius,
Tudertinus, & is qui à ualle cogno/
minatur: & iã omnia fremebant mili
tari furore circa arcem, quare uisum
aliò fugere. Patebat in proximo pala
tiũ sancti Georgij cõditũ à Raphaële
Card. S. Georgij in quod paulo antè
uenerat post expugnatã urbẽ Cardi/
nalis Colũnanus cum ingẽti lectorũ
militũ manu partes Cęsaris sequens,
quũ tamẽ discedẽtes Germanos ne/
mo sit acrius persequutus. Sed hic
Italorũ mos est subinde mutare fauo
rẽ, ut res & fortuna sese mutarint. In
has ædes recepti sunt. Interim non ci
tra plurimorũ stragem, Burgo sancti
Angeli direpto, regiõis nomẽ est, ul/
terioris urbis partes inuadi cœperũt.
Longũ sim facturus si calamitatẽ de/
scribe/

Card. à Co/ lumna.

ſcribere coner quantũ eſt paſſa ciui/
tas Rom. A\`. Gothicis, Vandalicis, et
Longobardicis tẽporibus nunq̃ exi/
tio propior fuit. Nec innoxiorum ci/
uiũ bonis exſatiata militaris auaritia
Violata ſunt etiã tẽpla, refractæ Ve/
ſtalium fores, cœnobitarũ ſepta diru-
pta, cõtaminata ac direpta omnia. Fe
lices erant qui ſua tantũ amiſiſſent.
Torquebãtur inſuper hoĩes & iugu/
labãtur, dũ nõ habẽt q̃d nouo rapto/
ri tradãt. Senſerũt hanc inclementiã
multi præclari uiri fautores etiã Cęſa
ris, quorũ aliqui inter cruciatus perie
rũt. In ſumma nihil intactũ reliq̃t ho/
ſtilis furor, pepercit nemini. Durauit
hæc rabies nõ modicos dies. Miraris
lector q̃dnã egerint milites tãta præ/
da potiti. Quieuiſſe putas. Imò tũ ri/
.æ & iurgia inter ipſos cœperũt. Nã
leã ludi paſſim exercebãt, ubi uidiſ/
:s uni iactui nũc trecẽtos aureos, nũc
:xcẽtos, ſæpenumero mille cõmitti.
Qui ſuffarcinata ueſte uenerat, q̃ po/
ulis aureis et argẽteis turgebat, ſępe
absq;

absq; interula discedebat. Vnde non paucos tanta desperatio incessit cogitantes à qua fortuna excidissent, ut clausis oculis in Tyberim præcipitarint. Iudæi quorum magnus numerus illic, ne sint omnia sancta Romæ, persolutis pretijs sese redemerunt, ex præda omnis generis uili empta ingens lucrum faciẽtes. Porrò qui molem obsidebãt Hadriani, in qua Pontifex erat cum Cardinalibus, Episcopis, & Primatibus urbis, extremos muros suffodere cœperunt, ut summisso puluere tormentario structura dissiliret. Sed impediebat aqua quæ circundat peramplis fossis arcem.
Quid hic attinet conuitia recensere, quæ petulãtia militaris in summum pastorem & cardinales subinde effudit? Quid contumelias cõmemorare quibus Christianas ceremonias ut quisq; erat leuissimus, ita studio maiori irrisit, dũ ebrij milites nunc Pontificiæ gestationis simulacrum repræsentant uuidum aliquem sacris uestibus

bus indutum in lectica baiulantes: nunc benedicentem Pontificem per derisionem æmulantur. Interim parum plausibile Romanis auribus Lutheri nomen boatu horrido occinentes, si fors mitratorũ aliquis de fenestra prospexisset. Pontifex tamen obsidionem tolerauit usq; ad octauum Idus Iunias. Nam eo die quo, uidelicet, hostibus urgẽte rerum omnium inopia sese dedidit, rursum suæ potestatis factus est, & in integrũ, ut uocant, restitutus, ut sacerdotia conferret, donaret priuilegia, ac de rebus alijs ex more statueret. Cõuenerat autem inter præsulem Romanũ & obsidentes in hunc modum. Milites intra arcem reciperẽtur, & hanc custodirent: Pontifex cum suis illic maneret, donec militibus esset de stipẽdijs satisfactum. Statim itaque Germani propugnaculũ unum tantum, quod ingredienti dextrum occurrit, præsidio occupant Centurione MAYNrado Etjingerio Vlmensi. At Hispa-

ni, ut minime ſtupida Gens eſt, non contenti propugnaculum alterum quod ad ſiniſtrã eſt occupaſſe, in porta arcis etiã & in cœnaculis per quæ aſcẽditur aptis locis quinas militum ſtationes diſponunt, in ipſum quoq; Pontificis cubiculum pręſidio inducto. Nam metus erat, ne elaberetur. Iam itaq; potiebantur arce Hiſpani, ſine quorum præfectis militaribus, Larcone, & Ioãne Vrbinate, & ſuppræfecto Morono Mediolanenſi nihil agebatur, nimirum huc ſpectabant, quum tot præſidijs Hadriani molem ſtiparent. Admittebant ad Pontificem & excludebant, quos uoluiſſent. Minus poterant Germanorum duo prefecti, primarij uirtute, & maiorum imaginibus clari, Conradus à Bemmelbergo oriundus ex Heſſia, quem uulgo milites Paruum Heſſum appellitant quòd fratrem habeat grandiorem, & Vuendelinus cognomento Ad lacum, Italorum Mutius à Columna, Radus Burgundionum.

Conradus à Bemmelberg. Eq. aurat. Der klein Heß. Vuendelinus zuom Vueyer.

dionum. Dum hæc geruntur, iam a-
gebatur Iulius mensis. Nec supererat
Romæ quod compilaretur à uago
milite, & annona charissima erat, ac
inualescebat pestis. Itaque totus exer
citus sublatis signis Narniam profi-
ciscitur, præter eos qui præsidia agi-
tabant in arce Pontificia, ceu memo-
rauimus. Distat id oppidũ xl. milli-
bus passuum ab urbe. Expugnatur
statim, diripitur, & destruitur instar
Romæ. Immo seuitum ardentius in
Narnienses ferũt, prætexebatur cau-
sa, ni fallor, quod commeatum quo
nec abundabant ipsi, non subuexis-
sent ad urbem. At non quiescebant
Hispani nisi Hadriani molem soli te-
nerent, forte instigante Pontifice qui
sperabat se melius cum Hispanis, qui
pauciores erãt, trãsigere posse, quàm
cum Germanis, gẽte effreni. Id quod
paulo pòst accidit, ceu suspicor, cũ di
missus est. Persuadẽt igitur ETIM-
gerio ut cum suis quinque centurijs,
uexillũ enim habebat, ex arce disce-

dat, Hispanicis præsidijs locũ cædẽs. Vix exierat, & ecce totus exercitus Narnia Romam reuertitur mense septembri. Ibi rursum tumultu miscentur omnia. Agminatim adeunt Adriani molem, & urbem se denuo direpturos atque adeò inflammaturos minantur, ni persoluat Pontifex promissa stipendia. Quum efflagitandi minitandiq; finem nullum facerent, prodeunt ex arce tandem colloquij duntaxat gratia, si quo modo compesci milites Germani possent, Archiepiscopus Sipõtinus, Archiepiscopus Pisanus, Ioannes Matthæus Episcopus Veronensis, egregiè doctus homo, & Antonius Puccius Episcopus Pistoriẽsis: ex laicis, Iacobus Saluiatus consobrinus Pontificis, & Laurentius à Rudolphis frater Cardinalis à Rudolphis. Hos, ut dixi, colloquendi tantum caussa progressos, arripiunt statim auidi milites, & obsidum loco tenent. Erat in Palatio Georgiano, cuius ante meminimus, ca-

mera

mera nō ita alto loco ſed ferreis can/
cellis ſatis munita, in hanc iſtos con
trudunt. Dij boni quàm ſæpe produ
cti ſunt in cōcionem ira frementem,
& ſtipendia conuitijs & minis expo/
ſcentem: quàm ſæpe ad ipſum pati/
bulum adducti, quod in foro pro ple
ctendis facinoroſis erat erectum:
quàm multis iniurijs domi foriſque
impetiti: Verba Germanorum non
intelligebant, ſed ſatis loquebantur
ipſi uultus inſultantium. In ueſtibu/
lo cubiculi in quo obſides detinebā/
tur, ſemper reperiſſes quinque, raro
pauciores centurias militum die no/
ctúque oſtium obſeruantes. Horum
excubiæ durabant horas XXIIII.
Tum totidem centuriæ ſuccedebant
in decedentium locum perpetuo.
Sed ô Germanorū oſcitātiam. Dum
ſoliciti pro foribus excubant, obſi-
des noctu per fumarium cubiculi pri
die diui Andreæ erepſerunt, nec ui/
ſi poſtea ſunt. Quam rem prius reſci/
uerunt Hiſpani qui Hadriani molem

cum Pontifice tenebant, quàm ipsi excubitores Germani. Vide ingenium & solertiam Gentis. Nec mirum si à præsule Romano & obsidibus pecuniam tam insolenter flagitabãt, qui domũ summi ducis totius exercitus, Principis A R A V siensis, in demortui B O R bonij locũ pridẽ suffecti, fœdum in modum diripuerant, ut sibi metuens iuuenis Senas profugeret. Huius loco dux est mox institutus Marchio à Quosta, qui hoc officio functus est donec mense Februario Neapolim proficisci cogerentur: nam inuiti Romam relinquebant. Sed Galli per Picenum instructissimis copijs nempe centum millibus peditum & equitum ditionem Neapolitanam sibi uendicatum ibant. Quibus nisi fuisset obuiam profectus exercitus Romanus, & præcedendo restitisset, actum fuisset non solum de regno Neapolitano, sed & de ipso Cæsareo exercitu, qui hinc Gallis, hinc Italis medio lo-

co conſiſtens pœnas dediſſet: nam
uelut inter Scyllã & Charibdim uer-
ſans ab utriſque paulo pòſt ad inter-
nitionem haud dubiè fuiſſet cæſus,
ni maturaſſet abitum. Aiunt exerci-
tum Germanorum aduenientẽ fuiſ-
ſe quatuordecim millium, diſceden-
tem octo duntaxat. Tantam multi-
tudinem abſumpſerat lues quæ Ro-
mæ diu graſſata eſt. Ante hoc tem-
pus ab Hiſpania literæ uenerant qui-
bus Imperator apud Pontificem an-
xiè excuſabat ea quæ Romæ nuper
acciderant. Nam iniuſſu ſuo omnia
eſſe geſta, nec ſe milites eos pro ſuis
agniturum qui tantum nefas auſi fo-
rent. Iubebatq́ liberum dimitti cum
ſuis Pontificem: id quod & factum
eſt, ſed haud dubiè prius pecunia pla
catis Hiſpanorũ animis, in quorum
manibus erat, ut ſuprà diximus. Vi-
debatur autem timere ſolicitus Prin-
ceps ne præſul Romanus ipſum in-
ter eos quibus ex Chriſtiano ritu cõ-
munione piorum interdicitur, ſi non

palàm, ſaltem occultè retuliſſet. Ad quæ reſcripſit Clemens, nunquam de Cæſare ſic ſe ſenſiſſe, ut pro ſacris abſtento iudicarit. Proinde meliora ſibi de ſede Romana promitteret. Ipſe mox Oruietum conceſſit.

HISTORIAE DE EXPVGNATA
Roma, *An*. M. D. XXVII,
FINIS.

CAROLVS SIVE
VIENNA AVSTRIACA.

O Deplorati nunquam ſatis aſpera fati
Fortuna in noſtrũ graßãs caput, ecq̃d in ullô
Tandem fine tua inſiſtet uis? ecquid erit cum
Reſpicies Gentem placato Chriſtida uultu?
Te uoco fortunam Magni quam patris aperta
Irreuocabilibus pandunt dictamina chartis,
Quanq; uolutatam infinito numina produnt
Conſilio. O tandem Deus, ô Deus ad tua tandem
Aſpicias bona: Quæ nunc dißipat hoſticus enſis.
Præcipue nanq; hæc tua ſunt, ubi tradita primum
Scripta tui doctrina recepta eſt ſanguine nati.
Cur patitur tua uaſtari clementia ſedes
Vlterius placitas hoſtilis marte cohortis?
Infeſtæq; tibi pater infeſtæ & tibi fili
Sancte tibi & numeri flatus perfectio trini.
Quid primũ memorẽ? quid poſtremum? omnia ſupra
Inualuere modum mala, nilq; accedere poſſe
Cum ſperes, tum uix cœpiſſe exorta uidentur.
Nuper erat, neq; enim longũ eſt nimis, intolerandum
Occubuiſſe crucem Graiûm quam beta notatam
Quadrifido giluis diſtinguit margine punctis,
Pontica quam tulerat Byzantij inſigne Trapezus.
Sed non dira Aſiæ modo in urbes Turcica pubes
Inuaſit, domuitq; opulenti maxima mundi
Regna, ubi prorepſit petulans Bithynide pruſſa
Sed Cilices etiam & Tauri iuga uaſta colentes
Cepit, & Armenias leuis eſt inuecta ſub oras,

Cappadocumq́; insedit agros Pamphiliaq́; arua,
Et iuga Paphlagonũ, & Pisidum campestria rura.
Et Crœsi antiquum imperium, qua Lydia præter
Iugera scruposa fluit Hermus fertilis unda,
Et Phrygiæ campos ubi priscæ mœnia Troiæ
Tindaridum preßit bello manus inclyta regum.
Ioniæ & ueteris, terræ & loca opima Cairæ,
Aeolidosq́; sinus. Et quas Aegeïa cingunt
Aequora tellures. Cyprum hæc inuasit ab ira
Numinis orta lues, Euboeæq́; arua beatæ,
Et clarã euertit Rhodon, & Lesbo dominata est.
Tunc, neq; enim cupidæ mentis uesana quieuit
Vllo fine libido, & in Europam intulit arma
Per breuia ingrediẽs freta Bospori & Hellespontum.
Sed tamen unde & q; misera hæc ab origine pestis
Repserit, & tanto processu inuaserit orbis
In loca totius cultu optima, uertere nostram
Ante querelam æquum duxi. Neq; non tamen auget
Sortem hoc indignam, seruilia corpora tantum
Imperium obtinuisse. Et nunc late omnia duro
Seruitio premere, adductisq́; inflectere frenis
Emersa est Scythicis lacubus, Muliebribus antè
Accersita ad concubitum parentia iußis.
Fœminea ad talos tunica leuibusq́; ueredis
Et tenui uolucris ferro contempta sagittæ,
Tum contempta ubi uirtutis decorisq́; manebant
Relliquiæ quamuis modicæ. Nunc, turpia pulsis
Quippe tenent illis regnum. Discordia tantum
Corda ciêre malum & potuere inducere pestem.

Sed

Sed tamen hunc quondã à nobis obiecta furorem
Arcuit, atq; Asiæ loca iußit obire Propontis,
Cum Catecuzana infelicis factio belli
In ſeſe rabidos iratam obuertere rictus,
Sanguineosq́; feram fecit diſtringere dentes.
Atq; ita telluris capta hæc dulcedine Graiæ
Paulatim inſedit pergens, dum protinus omnem
Sub iuga barbarici traxit turba impia regni,
Quo ſub nunc antiqua gemit Tritonidos ora,
Vnde humana putant iura & commercia nata
Inuentrix uitæ opportunæ cultibus artis.
Thebanumq́; ſolum, & ſacratæ Phocidos arua
Et campi Aoniæ lugent. Silet Arcadicæ uox
Fiſtulæ, & in ſyluis Echo ſe muta requirit.
Hoc agros monſtrũ & uaſtauit Achæidas urbes,
Armaq́; Doriacis fregit celebrata tropheis,
Inſula ubi Pelopis cognomine cingitur undis
Aequoreis, bimariq́; patens excurrit ab Iſthmo,
Quondã inuicta uiris tellus, dum ſancta Lycurgi
Spartanos morum & legum dictata regebant.
Nobilem & Epirum palma olim cœpit equarum.
Hic & in Aetolos obuertit caſtra ſuperbos,
Victriciq́; manu domuit progreſſus equeſtrem
Aemoniam & priſcorum laude celebria quondam
Theſſala Peneo uiridantia flumine Tempe,
Huic uicti Thraces etiam Mauortia proles
Et Macedûm paret natio, Dumq́; omnia nuper
Chriſtide dißidijs & bello in gente laborant.
Conſtantine tuam poſuit ſibi Barbarus urbem

Ille ſui ſedem regni, uicinaq́; late
Percurrit loca, Bulgariamq́; Auaresq́; Dacasq́;
Illyricosq́; ſinus. Huius uim Dalmata ſenſit,
Cladibus attriti crebris ſenſere Liburni
Quin & Noricia prædas ferus egit ab ora.
Interea loca ſunt Aſiæ huic intacta relicta
Nulla, & in ante ſues dominos ſeſe intulit, eq́;
Soltanum imperium uertit, ueteremq́; ſubegit
Cum Sidone Tyrũ, & Syriæ claram Antiocheam,
Inq́; Paleſtinos Arabasq́; potentia torſit
Tela, & Niloos oppreßit Marte colonos.
Quid memorẽ te, parua quidẽ & cincta undiq; ſæuis
Hoſtibus ô mater tantorum magna uirorum
Gente Cananitis Iudæa ſorte ſubacta:
O dilecta Deo præ terris omnibus una,
Cui debere illi natalia tempora uiſum
Vnigenæ nati, quo ſunt autore ſalutis
Parta bona humani generis. Qui uiuit & abſq;
Cum patre & ſancto regnat ſpiramine fine.
Sed nos ad propius nobis uulnus ueniamus
Quod tractare manus tremit, & mẽs horret, ita ingẽs
Atq; ita ſe uiſu fœdum ſpectantibus offert
Quod crudelis abit rabies uiolenta Tyranni
Pannoniæ infligens miſeræ nunc, ô miſeræ nunc,
Sic miſeræ ut quondã fœlix fuit. Illa & ad ipſam
Oſtriacam uſq; lues peruenit dira Viennam
Quis cladem illius fando quis funera belli
Enumeret: flamma & ferro quacunq; mearet
Fecit iter, genitrix confoſſos cernere natos

Vimq́; coacta pati uiq; ipsa occumbere lætum.
Præcisa alterius saliijt de pectore mamma,
Alterius patuit perfosso abdomine uenter,
Quæ sed in innocuo uis aut iniuria sexu
Non tentata fuit: saltem has luet impia gentis
Colluuies. Deus hæc Deus ipse hæc puniet ausa.
Tunc capita & totos, uisu miserabile, truncos
Sepibus affixi aut hastis fudêre cruorem,
Nil prætermissum est sceleris. Tremefacta Vienna
Impete fulminei subiecto pulueris, inter
Spemq́; metumq́; suam uix est tutata salutem.
Dextera quòd toti nisi formidabilis orbis
Protegeret Caroli ciues ope Cæsaris orbos
Quis scit an ille etiam huc grassatus Mars Alemanos
Nos uicina magis sortitos flabra Aquilonis
Pergeret & Francos sibi subq́; iugare Suæuos.
Sed tua succurrit Carole ô tua dextra labori
Cœlestis dextra auxilij suffulta fauore.
Si tamen est, quamuis sero, fas uera fateri,
Nõ dedit ille mala hæc nobis & damna Tyrannus,
Sed nunc, ut quondam te Gens Hebræa parentem
Deseruit Deus, & meritorum oblita tuorum
A te discedens sceleri seruiuit, Ita omne
In facinus reges & subdita turba ruentes
Neglexere uiam uirtutis, & undiq; sese
Flagitijs etiam pulcrum implicuisse putarunt,
Hæc inflixerunt nobis cruciabile uulnus,
Nostra quod ulterius serpens ignauia fouit.
Permutata imis sunt summa, neq; ulla magis iam

Rebus in humanis manet insubuersa priore
Conditio, non ordo loco. Quid fraude malaq́;
Relligio, quòd nunc est uicta superstitione:
Vnde est improbitas uitam deducta per omnem
Et squalet Mundus uitio obrutus, edere cuius
Nomina cunq́; mali libeat iam nulla requiras,
Quæ memorare piget. Sed quid si forte fauor nos
Respiciat posita fœlicis Numinis ira,
Quamuis multa uetent sperare, & forte tamen si
Vnanimem ducibus tribuat coniungere sensum
Et scelus & contra ultricem facta impia mentem,
Atq; animum ante suis ponat qui publica rebus
Qui ius & rectum colat & procuret honestum,
Vim tollat sceleris q́; nefaria puniat ausa,
Quis magis optatus uotis obtingere posset
Dux Carolo: ut quondã Gedeon, Sampson, Iosuhas
Gentis & Isaides Iudeæ gloria regum
Quiq́; alij, neq; enim cunctorum nomina paruo
Exposuisse queam libro, dextraq́; animoq́;
Ingenti ac forti hostiles fregere cohortes,
Quæ petiere tuum populum Deus, ut petit illa
Nos populũ tuum, habetq́; patentes belua fauces
Deglutire parans insignem nomine Christi.
O utinam illa dies tantorum caussa bonorum
Orta sua in roseis ostendat lumina bigis
Mortali uoto turbæ exoptata frequente,
Tunc ego, quicquid ego poßim, neq; enim Deus esse
Pauperis ingratum patitur sibi munus honoris,
Ad Cytharam læta resonabo uoce Latinam

Grates

Grates maxime agens tibi Rex Deus optime regum,
Effundam & prompto celebrans inuicte Triumphos
Cæsar mente tuos, interq; ingentia facta
Non inopes defecta requirent uerba Camœnæ.
O mihi sint rebus super his uitalia lucis
Tempora lætificæ, ferat hanc miseris cito terris
Numen opē uertatq; oculos ad nostra benignos
Vulnera, & admota sanet putentia dextra.
Hoc oro, mecum hoc omnes orate bonarum
Ex animo rerum, & sanctæ uirtutis amantes.

FINIS.

CAROLVS SI-
VE TVNETE.

QVid qui indefeßis decurris in æthere bigis,
Desuper & terræ lustras loca Phœbe patẽtis
Vnde oreris, mediiq; nites ubi culmine cœli,
Oceaniq; subis uasti lacum, & inde reuertens,
Cymbio in exortus ueheris radiante priores,
Quid melius cernis Carolo, aut quid Cæsare maius?
Aspice, nam nil te fugit, aspice Phœbe. Quid ergo
Tale uides? à quo metuit perterritus orbis,
Imperiumq; tremunt scelerati, quiq; fuere
Exitium pestisq; bonis, nunc forte suarum
Mutata satagunt rerum, quæruntq; latere
Vi captæ loco in augusto regionis iniqua.
Quam tulit ille diu, quam non est ultus, & omnes
Sustinuit quasi sopitus patientibus ausus
Hostiles animis, quos tandem excitus apertis
Aspiciens oculis sese ipse recolligit, inq;
Maiorum reuocat mentem præclara suorum
Et totum quæ facta uehuntur laude per orbem.
Materiamq; dare aggreditur, si quem tamen ista
Secula ferre queant, aut si uentura poëtam,
Qui digna æternæ faciat præconia famæ.
O Carole ô magni soboles generosa Philippi,
Tertius à Diuo qui ducere Maximiano,
Tũ ne ille es Carolus Carolo de Principe V.
Romani Imperii, de quo tot carmina uatum
Arma per edicunt totum uictricia mundum.
Cuius & ante suum memorantur nomina partum.

For-

Formaq; descripta est,& castæ nobile mentis
Ingenium,ut iam quisq; tuos quod uiderit annos
Et genitum seclo sese lætetur in isto.
Ergo tibi non sola subest Europa,Nec illa
Terrarum plaga qua decliuis ab æthere Phœbus
Soluit equis spatio fumantia lora peracto,
Sed tua se longe infinita potentia tendit
Vlterius,trans Herculeis inclusa columnis
Inq; Atlantiacum freta prospicientia pontum,
Vnde obeunt uastum ferratæ Nerea classes,
Exquiruntq; nouas hominum super æquora sedes,
Atq; alium inueniunt disclusum fluctibus orbem,
Indiam ab occiduo uenientes littore.Nec gens
Nec locus incursus illarum pertulit ullus,
Ipsæ diuitias auri argentiq; reportant,
Et pretiosarum gemmarum lucida dona,
Bellorum neruos,pacis decus,atq; tuis hæc
Expediunt Carole auspicijs,sed tu magis alta
Diuino spectas animo,pudet illa Tyrannis
Priscorum seruire patrum florentia regna,
Sub Scythicoq; premi sanctam pede religionem.
Hæc Caroli pia corda tenet dignissima cura,
Nec quicquã sibi maiori quod possit honori
Esse uidet,quicquã esse Deo neq; gratius ipsi,
Barbara quàm stricto si ferro fregerit arma,
Proq; salute hominum stricto & pro nomine Christi.
Vindicis ipse igitur Dux agminis Africa uictor
Littora cum lecto peruadit milite,iusto
Marte ferox pulsi fraterno crimine regis

Defenſor, Tunetisq́; caput nunc obſidet urbem
Maurorum imperij. Quo cum ſe inferre pararet
Expectans Siculo uenientes æquore naues,
Tunc inſigne crucis poſteaquam Chriſtidos una
Extulit ille manu ſacræ uenerabile ſignum
Militiæ, poſitis genibus ſic eſſe locutus
Armorum ſeſe fertur cingente corona.
O ſocij, neq; enim parua aut contempta manus eſt
Copia in his ueſtræ Carolo duce & auſpice caſtris,
Hæc nos ſuſcepti præcedent ſigna duelli,
Hæc ego capta mea dextra, ſi quæritis, ipſe,
Complectar uosq́; ante geram comprehenſa fideli.
Quare ſi qua ducis reuerentia, ſi qua potentis
Numinis, & ſi qua eſt communis cura ſalutis,
Pro ſe quiſq; uiri tota huc incumbite mente,
Per uos ut ſummi cœlorum gloria Regis,
Perq́; ut uos ueſtræ grandeſcat gloria Gentis,
Siue Itala de ſtirpe ſati ſeu Bætidos oræ
Cultores noſtri regni, ſeu bellica miſit
Ad graue diſcrimen ſancti Germania Martis.
Cernitis hoc toto nil uſquam ex agmine deſit,
Sunt naues quibus inductis cælabitur æquor.
Quas neq; Perſarum quondam ſeruilia regis
Agmina, nõ etiam mare prouectæ hoc quoq; in ipſum
Atthides, aut opere aut ſuperent fœlicibus armis.
Nec tamen unquam aliæ memorantur claßibus iſtis
Inſtructæ melius ſalſas fluxiſſe per undas,
Solis eſt annis opus & formidine caſſo
Pectore, in imbellem tales proficiſcimur hoſtem.

Sed

Sed pelagi insuetos audita pericula terrent,
At scitote Deum Dominum terræq; marisq;,
Versante æthereo sceptra immortalia templo,
Desuper in sibi deuotas nil triste cohortes
Passurum inferri, dextraq; superne potente
Propulsaturum mala tellurisq; saliq;.
Illo uos modo præsenti me pectore freti
Quisq; ducem cupide sequitor, sic fatus in altum
Produciq; rates iubet, & simul excipit ipsum
Doriaca insignis cura edita fabrica puppis.
Vela aquilonaris sinuant flabra annua uenti,
Ordine procedunt sulcantes uda Carinæ
Marmora, Sicelidos fit aquæ res mira puellis
Insulæ, & in pelago conuulsæ innare uidentur.
Et trepidæ emergunt redimitum fluctibus ulua
Ore tenus caput, & se rursus in ima recondunt,
Armorum insolitis radijs ceu fulguris ictæ,
Perculsæq; sono horribili quos ærea mittit,
Flammiuomo ore globos elidens machina ferri.
Has senior ponti in Nereïa tecta reuersas
Demulcet blando appellans sermone futura
Prædicente suo, memoratq; oracula Proteus.
Hæc est illa dies, hæc lux est festa sorores
Quam uotis longo iam tempore sæpe petiui,
Quæ pacis fert in cunctas exordia terras.
Ergo quies & læta uigebunt otia rebus
Humanis. Non ulla magis piratica toto
Insidiosa bonis grassabitur æquore puppis.
Nunc tibi finis adest Getici uis impia regni,

Quam

Quam nimis est perpessa diu clementia magni
Numinis in terras sæuam nostrasq; furentem
Aequoris in sedes. Caroli debere triumphis
Materna Caroli sequana de stirpe, diu iam
Debita francigenæ dextræ. Sed dum sibi fatis
Conciliat genus eximij stirps illa Rudolphi,
Interea orbis clade ferox, & inulta fuisti.
Nunc fortuna retro cedit tua. Cede potenti
Cede Deo. Et Caroli inuictas uitare cohortes
Deditione uelis, & palmas tendere inermes,
Ante pedes abiecta solo uictoris, & unam
Supplex de illius summa sperare salutem
Qua seruare solet quoq; mansuetudine captos.
Aut refuge in montes, Scythicasq; require latebras.
Per Tanaim cum mox glacie pons iunctus eunti
Iam præbebit iter, uel fluctus curre per arctos
Qua quondam Inachiam fama est tranasse puellam.
Nec rabies te peruertat confligere bello
Viq; uelis acie decernere. Nil tibi restat
Successus sortis ue bonæ. Tulit omnia carus
Ipse Deo Carolus, cuius si numen adoras
Siq; humilis ueniam petis, est fortasse salutis
Spes non abijcienda tibi, spem ponito regni.
Hæc senior illæ attonitæ sermonibus aures
Præbebant etiam facto iam fine loquendi.
Tandem animis hilares, uix spemq; suam capientes
Vota canunt Carolo, resonant lilibeïa late
Littora & illustri scintillans Aetna fauilla.
I. Care, I mundi fœlix melioris origo,

Ad decus

Ad decus I Carole æternum. Nunc terminus instat
Tristitiæq; malisq;. Hic & tecum incipit una
Prosperitas & pax procedere, gaudia tecum,
Tecum sancta quies & feßis otia terris.
Ecce nitet solito lux clarius, & silet æther
Aptaq; sola tuis insurgunt flamina uelis
Cerulei fluctus rident. Te te omnia rebus
Humanis Carole expectant spem, teq; salutem.
Nunc fugit exitium, pestis fugit ante malorum
Morborumq; lues, inopisq; carentia uictus.
Nunc etiam cessant odiorum dira uenena
Vnanimiq; omnes coniungunt fœdera corde.
Pergite fœlices Carolo duce, pergite turmæ.
Vos manet ab frustra multis fortuna cupita
Militiæ, & sancti summo sub Numine Martis,
Imperio Carolo infinita prouincia cuius
Est data totius mundi. Te mœnia nulla
Nulla acies Carole excludet. Pelagusq; solumq;
Ille Deus Deus ille tibi qui exciuit, aperta
Reddet. Quin etiam si res ferat, aëra & ipsos
Cœlorum pandet tractus, ne quid tibi toto
Poßit in accessum fieri aut obsistere mundo.
Hoc celebrant uitreum cantu Nereides æquor
Illud diuina Carolo Duce classe superbum
Exultat sternitq; uias, portusq; recludit,
Africa terra tuos. Veteris Carthaginis arces
Prætereunt, Tunetisq; petunt hostilibus urbem
Mentibus atq; armis. Getici tremit impia turba
Præsidij, atq; animo uisis modo frangitur illis,

Et pug/

Et pugnare iubet pudor & formido retentat.
Numen adest iacite arma procul. Pudor omnis abesto
Conceßisse Deo, gaudet cui cedere rerum
Natura, illi etiam dubijs nunc mentibus astant
Materiamq; uolunt Caroli præbere triumphis.
Iamq; freti ingentes neq; propugnacula turres
Non muros obstare sinit sibi, non sibi fossas
Læue quibus terris immisit barbarus æquor.
Inuehitur portu Caroli iam claßis aperto,
Cæsa iacent paßim summersaq; corpora ponto
Crebraq; depressæ paßim extant fragmina puppis.
Iam ductor pelago cedit paruaq; manu se
Per Numidûm tostas fugiens subducit arenas,
Cognomenta cui sunt Russæ congrua barbæ.
Exultat captiua hominum gaudetq; caterua,
Libertate sua, Carolus nam liberat omnes
Conseruans profugo placato milite regi
Incompilatam quam Marte receperat urbem.
Macte animo & uirtute, Dei dux inclyte. Nunc te
Gloria perpetuæ famæ redimire corona
Gloria cœlesti properat fulgore renidens.
Te canimus, te dehinc rebus fœliciter actis
In terra penitus stabilita pace canemus
Nec pariant tibi inornati fastidia uersus.
Grataq; sit cupida concepta in mente uoluntas,
Indigno celebrandi ingentia carmine facta.
Hoc pater ipse Deus rerum suprema potestas
Et fieri patitur nec forti offenditur ausu,
Præbet & incultis diuinas cantibus aures.

FINIS.

BASILEAE APVD IOAN. HER/
VAG. AN. M. D XXXVI.